

vpliv svoje dunajske šole; inštrumentira vrlo spretno in prav tukaj se javijo reminiscence Mozart-Haydnove in njune epigonske dobe, posebno pri sklepih.

Tretja točka je bila božična skladba za orglje, zložil Enrico Bossi (roj. 1861), prvi med modernimi organisti v Italiji. Motive je dobil pri italijanskih du-darjih ter jih je poplemenitil s svojo umetnostjo. Skladba je preprosta, lahko pojmljiva, a ne prav lahko izvedljiva.

Četrta točka je nudila dva mešana zbora s spremljevanjem orgelj: »Bažena noč« in »Zdrava o nebes Kraljica«. Prvo je zložil o. Hugolin Sattner (roj. 29. nov. 1851), drugo dr. Fr. Kimovec; obe lepi, polnodoneči skladbi in izvorni v invenciji, moderni v harmoniji.

Na petem mestu je bila druga glavna točka tega večera, koncert za orglje (g-mol) s spremljevanjem orkestra, obsežna skladba v treh delih od Jos. Rheinbergerja (* 1839, † 1901). Umetniško stoji ta glasbottvor na prvem mestu med vsemi, ki so jih izvajali. Bujna invencija, duhovito predelana, dinamično in agogično ustrojene tonovske mase v dojmljivi obliki, polne blaglasja, ki se ga človek navzlic širokemu razprejanju ne naveliča. Najboljše skladbe Rheinbergerjeve so namenjene orgljam; izmed tega umetniškega zaklada je izvajani orgeljski koncert (op. 177) največje delo njegovo. Za umetniško smer gospoda stolnega kapelnika Stanka Premrla je značilno, da se je lotil tega bisera — in težavne skladbe. Rheinberger vobče ne zahteva virtuoznosti; a pri tej skladbi zahteva celega organista, ki ima v oblasti svoj inštrument, ki je vztrajen in se uživi v razne sloge. Dočim je namreč prvi del zamišljen kot bistven del harmoničnih mas, je drugi del orgeljskega parta vodilen, da ne rečem samostalen, v Bachovem slogu pisan. V tretjem delu presenetli naenkrat — dormitat aliquando et bonus Homerus — precej banalni motiv, ki se pa takoj zopet potopi.

Zadnja točka je bil mešan zbor z orkestrom: »Razglašenje Gospodovo«, zložil Stanko Premrl (roj. 28. sept. 1880). Obelodanil ga je »Cerkveni Glasbenik« l. 1916 v 12. številki, ustrojena za mešan zbor in orglje; pozneje ga je skladatelj opremil še z orkestrom. Značilni učinek ni poverjen vokalnemu delu, ampak inštrumentalnemu spremljevanju. Skladba se giblje v najmodernejši smeri, ki išče posebno učinkovite izrazitosti v postopih in sozvokih, katerih se moramo pri nas šele navaditi. Da se dá tudi v tem slogu pisati pravilno, je dokazal g. skladatelj ponovno.

Proizvajanje točk je bilo umetniško — navzlic vsem zaprekam, ki jih je imelo društvo. Premrl je finočuten organist, tehniško na višku, izveden v registriranju; o njegovi igri je mogoča samo pohvalna sodba, pa naj izvaja samostojne skladbe na svojem inštrumentu, ali naj spremlja. — Pri Rheinbergerjevi točki se je le opazala nedisponiranost trobilcev, dasi je g. vojaški kapelnik dr. Jos. Čerin vodil izvrstno, precizno in z navdušenjem. — Pod taktirko dr. Kimovca je donela staroslovenska maša; peli so jo gladko; a zdelo se je, da si želi kompozicija še bolj pomnoženega zbora — ob taki priliki; tudi orglje so se zdele pri tako napolnjeni cerkvi šibke v svoji moči. Interpretacija je bila, osobito pri staroslovenski maši, subjektivna, kakor je umljivo. Vendar se mi zdi, da bi bilo nekatere točke manj utrirati. Nekam usiljivo se mi je zdelo stakatirano

poentiranje: svet, svet svet, kakor bi se kregali z ljubim Bogom; tu bi bila na mestu ponižna objektivnost, ki se izraža v širokem, izzvenečem akordu na vsakem udarcu.

A to so posameznosti, ki jih sme vsakdo zamišljati in braniti raz svoje stališče. Ponavljam, da je bil koncert, o katerem sem poročal, v vsakem pogledu užitek in da smo hvaležni Cecilijinemu društvu stolne župnije, da nam je pripomoglo do duševnega podviga s svojim izbornim koncertom.

Mantuani.

Razno.

Dr. Vojeslav Molè.

»... Mordà je naše že ime
samo še blede senca med spomini,
ni vzdihov več in suhe so solze.

Pozabljeni smo, izgubljeni sini.
Ah, dolga, težka, izgubljena leta,
mladost ubita, križana v tujini...

Mi vsi smo kakor tožen vrt brez cveta, —
uničil ga ponočen je vihar,
zatrll mu v kali vsa semena sveta, —
nikdar ne bo več prejšnjih rož, nikdar.»

(Vojeslav Molè: Pismo v domovino. Otonu Župančiču. — »Naš list«, št. 2. Tomsk v Sibiriji, 9. julija 1919.)

Pesnik zbirke »Ko so cvele rože« (Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1910) se nahaja že šestó leto v Sibiriji. Kaj se to pravi, kaj čuti njegovo srce ob spoznanju tega bridkega dejstva, kateremu nobena silna volja posameznika ne more odpomoči, nam povedó najzgovorneje navedeni njegovi verzi. Njegov pesimizem, da prejšnjih rož ne bo več, nam seže globoko v dušo, a ko čitamo najnovejše njegove verze, ki jih priobčujemo v današnji številki, in posebno, ko čitamo še mnoge druge reči, ki jih poznamo v rokopisu, ne bomo tako pesimistično gledali v njegovo bodočnost, ker vidimo, da še ni usahnil njegov cvet, ampak se je še bolj razvil in da se je vsebina njegovih poezij neprimerno poglobila. Življenje je krut učitelj, to velja tudi za pesnika, vendar le tisti, ki je res kaj globokega preživel, je zmožen kaj globokega izraziti, in pesniku Molètu pač ne bo treba biti žal za dolga leta trpljenja in spoznanja. Pa tudi človeku Molètu ne bo žal zanje pozneje, — ker kje smo se ljudje spoznali bliže v slabostih in dobrih straneh, kakor v ujetništvu? Saj ni nihče tako dobro pogodil tega razpoloženja, kakor pesnik sam v svojem »Petru Siču«, katerega oktave je pilil v najneugodnejšem ujetniškem ozračju. Takole slika ta žalostni milje, spominjajoči na »Mrtvo hišo« Dostojevskega:

»In vsako jutro ista nizka soba,
deset ležišč je v njej, deset drugòv.
In vsako jutro vstajamo iz groba
spominov, sanj v resničnost topih dnov;
in vedno je v besedah ista zloba;
od dne do dne kot težek sen snegòv
zagrinja srca vedno višji srd:
brez krink je vsak obraz in v njem je smrt.

In zreš v očeh hinavščino in laž,
 sovraštvo in zavist in misli blatne,
 in kakor z mačko z drugom se igraš
 in govoriš poklone mu nezdatne,
 a v srcu liješ laž njegovo v čas
 nebroj, tehtaš besede mu zagatne.
 In duša plaka samega spoznanja,
 pod grenko težo se življenje sklanja.»

Pa tudi znanstveniku Molètu ne bo žal za ta navidez izgubljena leta, kajti ta je pridobil toliko, da ga bo odlikovalo pred drugimi rojaki in koristilo ugledu domovine, kateri pripada. Navidez izgubljenih šest let je tudi študijsko, kolikor se je pač dalo, sistematično izbral. Poleg vseh velikih evropskih jezikov, ki jih obvlada v čitanju, se je posebno bavil s švedščino in španščino, dvema jezikoma, katerih znanje je pri nas precej redko; in kar se tiče poznanja svetovne literature, se bo po njegovem povratku pač težko kdo pri nas kosal z njim. Pa tudi v svoji posebni stroki — zgodovini umetnosti — lahko zabeleži važne uspehe. Poleg temeljitega poznanja ruske umetnosti, katero na zapadu malo kak učenjak globokeje pozna, si je pridobil lansko leto jeseni v Tomsku v Sibiriji tudi akademično kvalifikacijo kot docent zgodovine umetnosti na ondodni univerzi. In sicer je imel pred zgodovinsko-filološko fakulteto dve poskusni predavanja: 1. Pomen bregov Jadranskega morja za zgodovino umetnosti in 2. Splošni tok razvoja benečanskega slikarstva. Nastopno predavanje je obdelovalo vprašanje »Slog v umetnosti«. V zimskem tečaju 1919/20 je začel predavati o »Primerjajočem študiju slogov v umetnosti«. — Tako dobi naša univerza z njegovo vrnitvijo eno kvalificirano moč več.

Da v težavnem miljeju ujetniškega življenja, pa tudi dobrovoljskega za burnih dni revolucije Muze niso posebno glasne, je naravno. A tudi v tem oziru Molè ni počival. Komur je vsadil Bog pevске iskro v dušo, ta ne more molčati in tako imamo od njega tudi iz tega časa več večjih in manjših pesnitev, ki so večinoma še v rokopisu. Zgoraj citirana poslanica Otonu Župančiču je tiskana v »Našem Listu« v Tomsku in na elegičen način izraža hrepenenje po domovini in tih bojazen, da bi ga smrt ne presenetila v tujini, kajti v domovini bi rad spal poslednji sen. Poprej smo navedli tudi par kitic iz uvoda v široko zasnovani roman v oktavih pod naslovom »Peter Sič«. V današnji številki našega lista priobčujemo dva cikla sonetov, tretji ciklus iz sibirskega ozračja ima naslov »Sužnjevi soneti« in ga prinese »Ljubljanski Zvon«. Razen teh je spesnil že celo vrsto liričnih pesmi, ki se prej ali slej seznanjajo z njimi naša javnost v enem ali drugem izmed naših literarnih listov. — Tudi Rusi so se že seznanili z nje-

govno poezijo in mu izrazili svoje priznanje s tem, da je prof. Vjehovskij s permskega vseučilišča, ki je pribežal pred boljševiki v Tomsk, prevlel več njegovih pesmi v ruščino, med drugimi tudi »Sužnjeve sonete«. Prevajavec je sam znan pesnik (iz kroga Vjačeslava Ivanova in Aleksandra Bloka) in prevaja klasično francosko renesansko pesništvo.

Žalostno je in karakteristično za naše neurejene politične in kulturne razmere, da taki ljudje kot je Molè (kolikor mi je znano, je v Sibiriji še preko 100 slovenskih inteligentov!) še danes čisto nepotrebno trtajo svoje za domovino tako dragocene moči za to, kako bi se vzdržali vsaj pri življenju v najkritičnejših revolucionarnih dneh, ki se periodično vedno zopet ponavljajo v Rusiji!

Kot »krik s pozabljenega brega« — če rabim njegov izraz iz »Petra Siča« — se zde besede, ki mi jih je pisal Molè v zadnjem pismu: »Ah, koliko neizrečene in za Evropo nepojmljive tragike je v tej strašni deželi! Krikni slovenski javnosti, da smo tudi mi še tukaj, ki bi radi stopili na tla svobodnega dela domovine!«

Erst.

† Pavel Zamida, kateremu je posvečen V. Molètov ciklus Thanatos, je bil sin vodje deželnih uradov pri bivšem kranjskem dež. odboru v Ljubljani g. Zamide. Po poklicu medicinec je prišel precej začetkom vojne na gališko fronto in bil od Rusov ujet in odveden v Sibirijo, kjer je živel z nami v različnih taboriščih, posebno v Tjumeni in Tari. Ves čas je pomagal kolikor je mogel pri postrežbi ranjenih in bolnih in je pri neki taki priliki ob času epidemije pegastega legarja tudi sam zbolel. Prebolel je sicer legar, a ostale so posledice — tuberkuloza, ki mu je vzela mlado življenje na pragu pomladi l. 1918. Za njegovo požrtvovalno delo so mu izkazali poslednjo čast celo boljševiki, češ: Bil je sicer buržuá, vendar je omagal v službi proletarijata. Zamida je bil izredno priden in talentiran in se je poleg svojih strokovnih in jezikovnih študij ukvarjal tudi z literaturo. Ohranilo se je nekaj pesmi, ki kažejo nedvomen talent — žalibog so do sedaj še v Rusiji! — Pri novoletnici l. 1918 so igrali v taborišču njegovo enodejanko »Fuimus Troes!«, ki je bila spisana za razmere, v katerih smo živeli, in imela tendenco vzbuditi v nas zavest, da nas domovina pričakuje in potrebuje ter smo dolžni stremeti domov.

Tragika te okrutne vojne, da so kot njene žrtve padali navadno najboljši, se je ponovila tudi v Zamidovem slučaju: v grob je legel čist značaj, blesteč talent, duhovni cvet, ki mu nikdar ni bilo sojeno razviti se primerno njegovim močem.

Erst.

